

SZEMLE

ANYANYELVTANÍTÁSI KÍSÉRLET A KOMMUNIKÁCIÓ-KUTATÁS EREDMÉNYEI ALAPJÁN (1971–1975)*

(A Kaposvári Tanítóképző Főiskola
kiadványa, 1976.)
Szerkesztette: Zsolnai József

A kötet szerkesztője és legnagyobb részben szerzője – Zsolnai József – írja, hogy kollektívájukat a hátrányos helyzetű kísérletezők közé számítja. Ez valószínűleg így is van; talán nem is lehet egyelőre másként az ország egyik legfiatalabb nevelőképző intézményében: a Kaposvári Tanítóképző Főiskolán. Minden reményük megvan azonban arra, hogy ez nem lesz mindig így.

A kézirat átolvasása után nem tudtam megállni, hogy kézbe ne vegyem Csokonai Vitéz Mihálynak Jövendölés az első oskoláról Somogyban című költeményét. Csokonai Vitéz Mihály utópiája ma már nem utópia, hanem egyre inkább valóság. Talán a komplex neveléstudomány keretében már kifejlődött olyan mérőeszköz, olyan mutatórendszer, amelynek segítségével az előző mondat nem pusztán szóbeli fordulat, hanem bizonyítható állítás.

Én csak mint nyelvész, a köznevelés iránt is felelősséget érző kutató, tudnék néhány bizonyítékot hozni az előbbi állítással kapcsolatban. Somogy megye természetesen osztozik az egész Magyar Népköztársasággal az elmúlt harmincegy év minden vívmányában a közoktatás területén. A tudomány mezején ehhez képest eléggé későn történtek figyelemre méltó események a megyében. A magyar nyelvterület valamennyi nyelvésze (és egyéb érdekelt szakembere) felfigyelt a Somogy megye földrajzi nevei (Bp., 1974. Akadémiai Kiadó) című több mint ezer lapos névgyűjteményére. Hasonlóképpen esemény számba megy a nemrég megjelent első magyar speciális táji nyelvatlász: Balogh Lajos és Király Lajos munkája. A Magyar Nyelvtudományi Társaság pedig a következő években Kaposvárott rendezte meg első szövegelméleti konferenciáját.

Ezeknek alapján lassanként Kaposvár is ugyanolyan súlyú bázisa lesz a magyarországi nyelvészetnek, mint a legtöbb nevelőképző intézettel rendelkező vidéki nagyváros. A kísérletező

* Ez a kötet különösen gazdag lehetőségeket kínál az iskolai anyanyelvi fejlesztéshez. A szerkesztőség ezért a kötet előszavaként megjelent szakmai értékelő bemutatást közli – Szépe György hozzájárulásával – a szokásos recenzió helyett.

csoporthátrányos helyzete azonban a kísérletek megkezdése idején kétségtelenül megvolt. S ha nem hunyjuk be a szemünket, akkor még erre továbbra is számítani kell; – annak ellenére, hogy munkájuk eredménye bizonyos mértékig áttörésnek fogható fel.

Kaposvár természetesen nem áll egymagában. A kollektíva vezetője Szegeden végzett, azóta is megvan a kapcsolata a bizonyos szempontból országosan kiemelkedő szegedi pedagógiai iskolával. Tantervi tervezetüket pedig Temesi Mihály professzor, a Pécsi Tanárképző Főiskola iskolateremtő egyénisége terjesztette elő az Anyanyelvi Oktatási Bizottságban. S épp a kísérlet folytán máris kezdenek kialakulni a kollektívának olyan együttműködési lehetőségei, amelyekre tíz évvel ezelőtt még senki sem mert volna gondolni.

Az egyenlőtlen fejlődés törvénye – úgy látszik – itt is érvényesül. A kaposváriak jó néhány ütemmel később kezdtek a neveléstudományi, azon belül elsősorban az anyanyelvi nevelés fejlesztésére irányuló kísérleteiket, mint sokan másutt az országban. Talán ezért kötődtek kevésbé a hagyományokhoz; bár nagyon jól ismerik azokat s jól tudják, hogy egyelőre Szegeden és Kaposvárott, hogy csak két példát mondjak, jobban kell dokumentálni a kutatásokat, mint Budapesten vagy Prágában.

A későbbben indulóknak megvan az az előnye, hogy a meglévő oktatási rendszer kritikus pontjaira összpontosíthatják a figyelmüket. Ilyen értelemben tekinthető minden egyes kísérlet a jelen gyakorlat és az alapjául szolgáló elmélet kritikájának is. A tudomány kettős funkciója: a megismerő és társadalomalakító funkciója, elválaszthatatlanul érvényesül az ilyen kutatásokban.

A könyvet összeállító és a kísérleteket végző kollektíva úgy őrzi meg az általános iskola értékeit, hogy tagadja annak gyenge pontjait. Eredményük alapján nyilvánvaló, hogy a holnap iskolája az anyanyelvi nevelésben a mainál jobb eredményekre képes: mind a tananyag, mind a nevelők és a tanulók vonatkozásában. Ez az új ugyanakkor épp Somogyban évszázados program. Csokonai Vitéz Mihály így írt erről: „... azon törekedem, hogy ahhoz szoktassam növendékeimet mi a régi mechanikus, mi a mai gondolkodó és gondolkoztató tanítás: ... mi a valóságos emberi formáló tudás.” (Vargha Balázs: Csokonai Vitéz Mihály. Bp., 1974. Szépirodalmi Könyvkiadó, 238.) Bár nem vagyok neveléstörténész, de azt hiszem, nem alaptalan az a föltevés, hogy Zsolnaiék ugyanahhoz a pedagógiai vonalhoz tartoznak, amelyhez Rousseau, Pestalozzi, majd épp az utolsó évtizedekben az

anyanyelvi nevelés területén Piaget, Vigotszkij és iskoláik; szemben állva, élesen eltérő irányban haladva a herbarti vagy skinneri irányzatokkal.

A kaposvári kollektíva kísérletének előkészítéseként nyilvánvalóan katalogust készített a problémákról: neveléstudományi, alkalmazott nyelvészeti és kutatómódszertani problémákról a hetvenes évek magyarországi összefüggéseinek rendszerében.

A kutatómódszertani igényük és végrehajtott tervük bizonyos mértékig új szakaszt nyit a magyarországi anyanyelvi nevelés kutatásában. (Ismét szoros előzményként tekinthető néhány példamutató szegedi munka, valamint a Nemzetközi Oktatási Intézet felméréseiben résztvevő OPI-munkatársak eredményei.) Amennyire én tudom, idáig nem volt szokásban Magyarországon, hogy egy oktatási kísérletet – az anyanyelvi nevelés területén – ilyen körültekintő módon terveztek volna meg; hogy ahhoz a pedagógiai pszichológia apparátusát ilyen nagy mértékben igénybe vették volna; hogy a kutatás első négy évének anyagát ennyire ellenőrizhető módon publikálták volna. (Igaz, arról viszont tudok, hogy mások hasonló jellegű kísérleti terve is folyamatban van.)

A kutatómetodika bizonyos fókig meg is haladja a szokásos pedagógiai kutatásokat: ez elsősorban annak tulajdonítható, hogy a kollektíva a komplex feladat megoldásában szinte kényszerítve érezte magát a rendszerszerű szemléletre, illetőleg az interdiszciplináris megközelítésre.

A nyelvészeti szál is erre utal. Azon már általában túlmúlt a magyarországi oktatásban alkalmazott nyelvészet, hogy eleve idegenkedjen az elmúlt huszonöt-ötven év nyelvészetének igénybevételétől az oktatásban. Ma már ez egészen kivételesen fordul elő. A kaposvári kollektíva, itt-ott olyan feladatokban is felhasználta a modern nyelvészet eredményeit, például a Dezső László-féle mondattipológiát, amelyet eddig senki sem próbált meg az oktatásban Magyarországon.

Mégsem ebben látom fő érdemét, hanem abban, hogy bátran túlmúlt ez a kaposvári koncepció a „nyelvészet + didaktika” felfogáson. Már a kísérlet címében is kommunikáció-kutatás szerepel; ez – egy-két láncszem közbejöttével – visszautal ismét arra a pedagógiai vonalra, amelyhez Piaget, Vigotszkij és tegyük hozzá Karácsony Sándor tartozott. S ugyanakkor arra a nyelvészeti vonalra, amely a nyelvet az emberi kommunikáció eszközeként tanulmányozta. Ebben a felfogásban a szociálpszichológia hidat ver a nyelvészet és a nevelés közé. Olyan hidat, amely lehetetlen volt a grammarizáló és merev sémákban gondolkodó didaktizáló felfogás esetében.

Egy ilyen felfogás keretében egészen természetes törekvés az anyanyelvi nevelés egységének helyreállítása az alsó tagozatban. Ebben

természetesen nem állnak egyedül, hiszen nagyon sokan rájöttek arra, hogy a nyelvi készségek tantárgyiasítása korrekcióra szorul. De igen kevesen voltak olyanok, akik mindezt úgy próbálták volna elvégezni, hogy az egyes készségekre külön-külön irányuló – de egységes felfogásban elhelyezkedő – részkísérletek által vizsgálták volna meg az anyanyelvi nevelési terület egységének problémáját. (Ebben, véleményem szerint, a kollektíva még tovább is mehetett volna: például az egyes hagyományosan fölvetett különálló nyelvi készségek létezésének megkérdőjelezésében.)

A kaposvári kollektíva, igen szerényen, alternatívaként ajánlja fel négy éves munkája eredményét. Egy folyamatban levő kutatással kapcsolatban nem is lehet szó többről. Ők azonban tudatában vannak annak is, hogy majd a későbbiek folyamán külön „bevezetésre irányuló kutatásokra” lesz szükség, akár ezt az alternatívát, akár másikat, akár egy új szintézist kell majd bevezetni, úgy ahogy azt a komplex matematikaoktatás esetében kellett. S ezzel kapcsolatban felhívják a figyelmet a nevelőképzés és továbbképzés fontosságára, illetőleg – ha jól értem – a képzés, továbbképzés és esetleg átképzés feladatainak a kutatással való összefüggéseire.

Ez már csak azért is jelentős gondolat, mivel a szocialista iskola fejlődésének egyik fő formája éppen az, hogy a praxisban dolgozókat bekapcsolják, bekapcsoljuk a fejlesztésbe: azt nem külső („felső”) reformként, hanem az önmaga iránt igényes, kritikus oktatási rendszer, pedagógus társadalom állandó és normális funkciójaként fogjuk fel. Talán ez is olyan utópia, amely csak most hallatszik annak.

Ahogy a kutatás sokoldalúan a nevelés, oktatás felé fordul, úgy tűnik elő fokozatosan az az igazság, hogy a magyarországi iskolának és nevelőtársadalomnak nagyon sok tartaléka van; sok olyan lehetőség kínálkozik, amely lassanként le fogja bontani a falat az oktatók, illetőleg a kutatók között.

Ilyen szempontból a kaposvári munkaközösség hátrányos helyzete másként ítélendő meg. Az induláskor ez még érvényes volt; s talán még jó ideig nehezebb lesz az ő dolguk, mint nagyobb városban, nagyobb múltú intézményekben dolgozó kollegáik dolga. Kutatásuk jellege azonban előre mutató. S könnyen megeshet, hogy ez a fajta komplex, több szintű kutatás lesz a példamutatónak tekintett forma, szemben a bezárt intézeti vagy tanszéki kutatással, vagy rövidtávú didaktikai korszerűsítéssel.

A fenti gondolatmenet leírásával nem szerettem volna olyan benyomást kelteni, mintha minden részletben egyetértenék a kaposvári kollektíva munkájával (akár nyelvészeti, akár azon kívül eső kérdésekben). Nagy véletlen volna egy ilyen teljes véleményazonosság; nincs is rá szükség. S ők is nyilván vitát kívánnak kelteni

publikációjukkal, nem pedig észrevétlen egyetértést.

Ha már megkértek erre a zavarba ejtő feladatra, akkor olyan dolgokat próbálók szövé tenni, amelyek kiegészíthetik, bizonyos másfajta keretbe is elhelyezhetik munkájukat. Így például hadd említsem meg, hogy ez a kutatás is mutatja, hogy mennyire jogos az Oktatási Minisztériumnak az a fejlesztési irányvonala, amelyik viszonylagosan előnyben kívánja részesíteni a nevelő intézményeket, a főiskolákat és a vidéki intézményeket. Én még egy negyedik prioritást is javasolnék: az alsó tagozatra irányuló kutatások és fejlesztés ügyét. A kaposvári kollektíva – Zsolnai József vezetésével Csik Endre, Csizmazia Sándor, Csizmazia Sándorné, Gondos Pirokska, Hangyál Rózsa, Kiss Éva, Mátyási Mária, Sárdi Edit és Szabó Margit – valamennyi kiemelésre jogosult. Munkájuk már csak ezért is – négyeszes – támogatást és jóindulatot érdemel.

A kötet egyúttal a Várkonyi Imre szerkesztésében most meginduló új sorozat első tagja. A sorozat várhatóan különféle területekről származó monográfiák gyűjteménye lesz. Remélhetőleg a nyelvészet is képviselve lesz benne az eddigi kaposvári specializációk által: a nyelvjáráskutatás, a földrajznév-kutatás, a szövegnyelvészet és nem utolsósorban a nevelésben alkalmazott nyelvészet (anyanyelvi és idegen nyelvi, elsősorban orosz nyelvi oktatásban alkalmazott nyelvészet) által. Az első kötet méltó kezdet. (A Kaposvári Tanítóképző Főiskola kiadványa, 1976.)

Dr. Szépe György

KÖZNEVELÉSÜNK ÉVKÖNYVE 1974–1975

(Tankönyvkiadó Budapest, 1977.)
Szerkesztette: dr. Jáki László

A köznevelés évkönyve – mint ezt Polinszky Károly az előszóban hangsúlyozza – kezdeményező jellegű. Valóban hiányt pótol, mivel sem a felszabadulás előtt, sem a felszabadulás óta közoktatásunk területén nem adtak ki évkönyvet. Talán éppen a most megjelent kötet tanulmányozása után sajnálhatjuk, hogy a korábbi években nem került sor hasonló évkönyv kiadására. Nem jelentene megoldhatatlan feladatot köznevelésünk néhány területének – pl.: statisztikai adatainak – pótlólagos közreadása. Reméljük, hogy ezt a kötetet majd évről évre követi az újabb. Az is remélhető – éppen az évkönyv nagyobb hatásfoka érdekében –, hogy az egyes évek anyagát tartalmazó évkönyvek nem több éves késéssel jelennek meg.

Az évkönyv nagy pozitívumaként elsősorban tájékoztató jellegét emelhetjük ki, mivel közoktatásunk széles területéről ad összefogó képet, egyben jól szemlélteti köznevelési rend-

szerünk bonyolultságát, összetettségét. A kötet elolvasása feltétlenül azzal a haszonnal jár, hogy eléggé széleskörű tájékozottságot szerzünk az egyes területekről és alapos betekintést kapunk a sokszor olvasott, hallott cím, rövidítés (OPI, MPT, OPKM, OM stb.) belső életébe, tevékenységébe.

Tekintettel arra, hogy az évkönyv első alkalommal került kiadásra, a legtöbb tanulmány szerzője tömören összegezi az adott terület 1974 előtti fejlődési menetét. Más tanulmányok szerzője viszont felvillantja az 1975 utáni időszak várható távlati feladatait is. Az egyes tanulmányok tehát nem azonos módon tartalmazzák a vizsgált problémát. Ezek az eltérések természetes módon szünek meg az évkönyv rendszeres megjelentetésével.

A kötet 18 tanulmányt tartalmaz. Ezek mindegyike részletes elemzést és bemutatást igényelne. A jelenlegi keretek között azonban csak egy-két mondatos utalást tehetünk azzal a megfontolással is; hogy inkább a kötet egészének elolvasására ösztönözzünk.

Horváth Márton: Közoktatásunk három évtizedes fejlődésének főbb szakaszai. A szerző nagyon lényeglátóan emeli ki közoktatásunk fejlődésének eddigi állomásait, a hangsúlyt az egyes intézkedések, határozatok belső tartalmára, a fejlődés elvi, ideológiai meghatározóira helyezi. Ugyanakkor az eddigi fejlődést szoros összefüggésben vizsgálja társadalmunk egészének alakulásával. Kár, hogy az 1972-es párthatározat utáni időszak elemzéséről nem olvashatunk bővebben.

Voksán József: A Pedagógusok Szakszervezete tevékenysége 1974–75-ben. Széles körű tájékoztatást kapunk a szakszervezet kiterjedt tevékenységéről: az elnökségi ülések napirendi pontjairól; a jogszabályok, rendeletek kidolgozásának menetéről; a közoktatáspolitikai kérdések megvitatásáról; a sport- és propagandamunka megoldott feladatairól; az üdültetés, gazdálkodás adatairól; a szakszervezet nemzetközi tevékenységéről. Ez az összegezés is igazolja a szerző megállapítását: „...mozgalmunk egyre nagyobb szerepet játszik az ország oktatáspolitikájának alakításában”.

Klement Tamás: Az Oktatási Minisztérium 1974–75-ös tanévben végzett tevékenységéről. Megismerhetjük az OM szervezeti felépítését, s azzal, hogy a szerző közli az egyes intézmények vezetőit is, megszünteti az OM „személytelenségét” is. Az OM irányító funkciója, a legfontosabb területeken hozott intézkedések mellett sok részletkérdésben is tájékozódhatunk (pl.: a gépkocsiautó adatai stb.).

Kardos József: A pedagógusképzés helyzete 1974–75-ben. A szerző az óvónő-, tanító- és tanárképzés fejlődési menetét ismerteti. Az 1945-től megtett út tömör áttekintése nagy segítséget ad az egyébként bonyolult fejlődési menet megértéséhez. Egy adat helyesbítését kell kérnünk: a pedagógiai főiskolákat (Budapesten és

Szegeden) 1947-ben szervezték meg, s nem 1948-ban. Az adatokban gazdag tanulmányt a szerző figyelemre méltó gondolata zárja: a pedagógusképzés tartalmi összehangolása érdekében meg kell valósítani az intézmények rendszeres és tervszerű kooperációját. Helyesen írja: „A különböző intézményekben képzett pedagógusoknak alaposabban, jobban kell ismerniök egymás munkáját...”

Fekete József: A műszaki pedagógusképzés helyzete és feladatai az 1974–75-ös tanévben. Egy eddig eléggé kevés figyelemmel kísért pedagógusképzés sajátosságait ismerhetjük meg a tanulmány alapján. Erdemes a közölt tanterv tanulmányozása is, mivel így a képzés tartalmába tekinthetünk be.

Szűcs Istvánné: A Magyar Úttörők Szövetségének tevékenysége az 1974–75-ös tanévben. Olvasva is élményszerűen hat ránk annak a sokféle feladatnak, programnak megismerése, felidézése, amelyet az úttörők két év alatt oldottak meg.

Kecsmár Ilona: A KISZ szervezeteinek munkája a középiskolákban és a szakmunkásképző intézetekben az 1974–75-ös tanévben. A szerző a teljesített négy követelmény köré csoportosítja a KISZ sokirányú tevékenységét, kiszélesítve a tanulás fogalmát a végzett feladatok rendszerével.

Simon Gyula: A Magyar Pedagógiai Társaság tevékenysége az 1974–75-ös tanévben. A szervezeti felépítés mellett a tartalmi munkáról: a munkabizottságok és a szakosztályok, tagozatok tevékenységéről, kutatási témáiról is olvashatunk. Megismerhetjük a társaság publikációs tevékenységét, eredményeit is.

Kiss Árpád: Neveléstudományi kutatás és céltudatos fejlesztés. A cím után ítélve valami nagyon teoretizáló fejtegetést várhatnánk. Ezzel szemben azonban inkább izgalmas problémafelvetéssel találkozunk, elemezve Piaget érdekes következtetését, illetve azt a mára alkalmazva: „Lényeges újítást nem a tanítóktól és tanároktól, hanem nem hivatásos pedagógusok szerencsés kezdeményezéseitől lehet remélni.” A szerző azt vizsgálja, hogy milyen lehetőségek és milyen akadályok vannak a továbbfejlődés tekintetében.

Bodó László-Nagy Katalin-Kontra György: Az Országos Pedagógiai Intézet tevékenysége 1974–75-ben. A szerző az elemzett időszak legfontosabb feladataként az 1978-ban életbelépő új iskolai tantervek kidolgozásának szakaszait ismerteti. A tanulmány befejezéseként olvashatunk az egyes megyék továbbképzési intézeteinek adatairól is.

Palovecz János: A Felsőoktatási Pedagógiai Kutatóközpont tevékenysége 1974–75-ben. Részletes ismertetést találunk a kutatásra elfogadott témákról, a kutatóközpont szervezeti felépítéséről és a megjelent kiadványokról.

Füle Sándor: Az Országos Oktatástechnikai

Központ eddigi működése és továbbfejlesztése. Az 1973-ban megszervezett központ lendületes, jól szervezett és az eddigi lemaradást gyors ütemben felszámolni törekvő tevékenységéről kapunk képet. A rövid múlttra tekintő központ esetében különösen indokolt inkább a jövő feladatainak megjelölése és a megoldási módok felvázolása. A megjelölt tervek indokoltak, szükségességek és lelkesítők. Jó lenne valamennyi maradéktalan megvalósítása.

Arató Ferenc: Az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum tevékenysége 1974–75-ben. Látványos egy jól szervezett és irányított könyvtár belső munkájáról, életéről olvashatunk e tanulmányban. Valóban impozáns e könyvtár sokágú és nagyfokú tudományos igényű végzett tevékenysége. Felvetődhet azonban a kérdés, hogy a gyakorló pedagógusok milyen mértékben ismerik és főleg használják fel ezt a lehetőséget pedagógiai, pszichológiai ismeretek további gazdagítására? A tanulmány informáló jellege mellett – remélhetően – kedvet is kelt e gazdag lehetőség felhasználására. Jó lett volna olvasni arról, hogy a pedagógusok – vidéken is – milyen mértékben veszik igénybe a könyvtár értékes állományát, a könyvtár munkatársainak szakmai kincsestárát, mivel a közölt adatok döntően a most tanuló hallgatókra vonatkoznak.

Rét Rózsa: Az MTA Elnökségi Közoktatási Bizottságának munkája. A közvélemény előtt kevésbé ismert bizottság munkáját ismerteti a szerző. A néhány éve működő bizottság már érezhető hatását közoktatásunk egészében és éppen ezért tarthat érdeklődésre számot a bizottság eddigi tevékenysége, szervezeti élete, a további kutatásra kijelölt témák ismertetése.

Kurucz Dezso: Iskolaugyunk főbb statisztikai adatai 1974–75-ben. Érdekes és izgalmas az 1970-től közölt statisztikai adatok összevetése és az összefüggések feltárása. Kár, hogy ezt itt nem lehet még utalászerűen sem elvegezni. A könyv olvasója azonban az öt érdeklő iskolatípus adataiban sok vizsgálódásra alkalmas adatot találhat, s ezek ismeretében jobban meg is értheti közoktatásunk fejlődési tendenciáit és a felvetődő problémákat.

Nagyhegyi Zoltán: Az 1974–75-ös tanévben kiadott oktatási vonatkozású jogszabályok jegyzéke. Az évkönyv nem kevésbé érdekes fejezetét jelenti ez. A jogi ismeretek tekintetében sok még a pótolni való, s ezért ajánlatos két év jogszabályainak tanulmányozása.

Sándor Ernőné: Magyar pedagógiai szakönyvek az 1974–75. tanévben. Hasznos tájékoztató bibliográfia, már a címek elolvasása is jó tájékozódást nyújt a magyar pedagógia tudományos eredményeiről a könyvkiadás tükrében.

Sándor Ernőné: Magyar pedagógiai periodikák és folyóiratok az 1974–75. tanévben. Hasonlóan a fent mondottakhoz, ez az összeállítás is tájékoztatót ad, s egyben a magyar pedagógia fejlettségét is tükrözi.

A 3000-es példányszám, a statisztikai adatokban 1974/75-ös évben feltüntetett 113 059 pedagógus létszámhoz viszonyítva is kevés. Az lenne természetesen a legideálisabb, ha mint év-

könyv minden évben a legtöbb pedagógushoz eljutna, s tartalmának tanulmányozása az önképzés szerves részét képezné.

Dr. Bereczki Sándor

TANÍTVÁNYAINKNAK AJÁNLHATJUK

A „*Mit mesél a természet*” sorozatban három remek ismeretterjesztő könyv jelent meg a közelmúltban. Mindhárom kötet a mese csodálatos hangján csalogatja kis olvasóit a természet rejtett titkainak a megismerésére, felfedezésére.

Kiss Dénes:

MESÉLNEK A FÁK

Az olvasni éppen hogy csak megtanult kisdiákok számára készült könyv csodálatos mese. A félhomályos szobában álomra szenderedő kisfiút suttogó hangon szólítják meg estéknként a különböző bútorokban rejlő fák. Amit elmondanak, már nem mese. Észrevétlenül ismerteti meg kisdiákjainkat ez a könyv a legjobban használható fák fajtáival, s a belőlük készíthető tárgyakkal. Úgy „beszéli el” életét a nyír-, a fűz-, a hársfa, a dió-, a gesztenye- és a fenyőfa, hogy meséjükből az ember és a természet elválaszthatatlanságának szép tanulsága hangzik ki. Kiss Dénes költői szépségű sorait a természet megbecsülésének, védelmének és szeretetének tiszta hangjai fűtik. S ezt a gyermek is megérzi, nemcsak a könyvben szereplő kisfiú, hanem a fák meséit olvasók is.

Balogh Péter szép illusztrációi pedig hozzásegítik a gyermekeket a sokféle fa és a belőlük készülő tárgyak felismeréséhez és megszeretéséhez.

M. Prisvin:

AZ ERDŐ EMELETEI

Egy kerek esztendeig, tavasztól tavaszig vezet az író kis olvasóit a könyv lapjain a messzi-szibériai erdők csodálatos világában. A gyer-

mek figyelőképességéhez jól alkalmazkodó rövid epizódokból álló kötet gazdag ismeretanyaga mellett közvetlen hangú, művészi stílusával is elbűvöli az olvasót. Noha tanításunkban elsősorban a környezetismereti tantárgyban használhatjuk az évszakok váltakozásáról, a természet élőlényeinak soha nem szűnő, nyüzsgő életéről szóló ismereteket, ne feledkezzünk meg varázslatos stílusának kiaknázásáról sem anyanyelvi óráinkon.

A természet apró csodáinak megfigyeléseit Gyáros László fordításában ismerhetik meg az olvasók; a szibériai erdők szingazdag, varázsos világát pedig Szecső Péter illusztrációi keltik életre.

Tasnádi Kubacska András:

HANGYÁCSKA

„Egyáltalán álmodnak-e az okos kis hangyák a föld alatti sötét kazamatájukban?” – kérdezi az író a könyv befejező soraiban. Mindenesetre a kis olvasók számára olyan ez a kötet, mint egy meseszerű álom, sok-sok értékes és érdekes ismerettel a növények, az állatok életéről – a parányi Hangyácska szemével.

A legszebb, amire ez a könyv diákjainkat tanítja – a csodálatos stílus és a hasznos ismeretek mellett – így fogalmazódik meg a műben: „Az összetartozás érzése, a közös cél elérésének akaratát szinte csodát művelt. Pedig csak szorgosan tették, amit kellett...”

Szép keretet biztosít a kötetnek az indító (József Attila: Hangya) és a befejező (Kormos István: Sirdogálás) vers. A tartalomhoz méltóan kifejezőek Szecső Péter művészi illusztrációi is.